

รูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับ
การพัฒนาสู่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) พ.ศ. 2561-2566

**Water management model in the Eastern Region of Thailand
to support the development towards the Eastern Economic
Corridor (EEC) from 2018 to 2023**

ชาตรี ทิพยเจ็ญจุน¹ สุรพล ราชภัณฑารักษ์² พัด ลวางกูร²
และจักรี ไชยพินิจ²

**Chatree Tippayajejun¹ Suraphol Rajbhandaraks² Pad Lavankura²
& Chakkri Chaipinit²**

Corresponding author: chatreetippayajejun@gmail.com

Received: 24/07/67 Revised: 25/08/67 Accepted: 26/08/67

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นผลมาจากการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล
จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาการจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาค
ตะวันออกของประเทศไทย ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561-2566 เพื่อ
วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทย ตลอดจน

---

¹ นักศึกษาโครงการปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹ Student, Ph.D. Program, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

² Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

เพื่อสร้างข้อเสนอแนะการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561–2566 ผลการศึกษาพบว่า การจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ประเทศไทยได้ยอมรับหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ นำไปสู่การปฏิรูประบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ทั้งหมด เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมมากขึ้นตามหลักการของหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ปัญหาของการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับโครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย มี 2 ลักษณะ ทั้งปัญหาเชิงพื้นที่ และปัญหาเชิงการบริหารจัดการ ตลอดจนการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561–2566 กล่าวคือ 1) การบริหารจัดการน้ำเชิงนโยบาย เป็นการบริหารโครงการศึกษาการจัดทำแผนหลักการพัฒนาและจัดการทรัพยากรน้ำภาคตะวันออกเฉียงเพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการลุ่มน้ำหลัก 4 ลุ่มน้ำ 2) การบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่ ภาครัฐให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำและเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ประชาชน ผู้ประกอบการ และเกษตรกรว่าพื้นที่พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงมีน้ำเพียงพอต่อความต้องการ รัฐบาลไทยจะต้องวางแผนรับมือปัญหาขาดแคลนน้ำ และปริมาณน้ำยังมีเพียงพอสำหรับความต้องการของประชากร

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการน้ำ; ภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย; ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง

Abstract

This research article is the result of qualitative research. Data were collected from documents and interviews with 12 key informants. With the objectives to study water management and stakeholder participation in the Eastern Region of Thailand both policy-bases and area-based from 2018 to 2023, to analyze the problems of water management in the Eastern Region of Thailand to support the Eastern Economic Corridor Project 2018 to 2023, as well as to create recommendations for water management in the Eastern Region of Thailand to support the development towards the Eastern Economic Corridor both policy-bases and area-based from 2018 to 2023. The study results found that Water management and stakeholder participation in Eastern Region of Thailand, Thailand has accepted the principles of Integrated Water Resources Management. Leading to reform of the entire water resource management system. To allow stakeholders to participate more in accordance with the principles of Integrated Water Resources Management. The problem of water management in the Eastern Region of Thailand to support the Eastern Economic Corridor Project of Thailand has two characteristics, both area problems and management problems as well as water management in the Eastern Region of Thailand to support development into the Eastern Economic Corridor both policy-

based and area-based from 2018 to 2023, in other words 1) policy-oriented water management It is project management to study the preparation of a master plan for the development and management of water resources in the Eastern Region in order to obtain guidelines for the management of 4 main river basins. 2) area-oriented water management, the government sector places importance on implementing water resource development projects in various forms to develop water sources and build confidence among citizens, entrepreneurs, and farmers that the Eastern Economic Corridor Development area will have sufficient water to meet their needs. The Thai Government must plan to deal with water shortages. and the amount of water is still sufficient for the needs of the population.

Keywords: water management model; the Eastern region of Thailand;
Eastern Economic Corridor

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากสำหรับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ต่างก็ต้องอาศัยน้ำในการดำรงชีวิต น้ำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญโดยมีจำนวนมากถึง 3 ใน 4 ส่วนของพื้นที่โลก ถึงแม้ว่าจะมีน้ำจำนวนมากมหาศาล แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้มีความต้องการใช้น้ำมากขึ้น ประกอบกับมีการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศ เกิดปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นทั้งปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง ดินโคลนถล่ม และการชะล้างพังทลายของดินรวมถึงการเพิ่มขึ้นของชุมชนเมือง และการขยายตัวของอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพน้ำทวีความรุนแรงมากขึ้น จากสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเปลี่ยนแปลงกระแสโลก และการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมไปถึงการให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านน้ำ ประเทศไทยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและการเพิ่มผลผลิตการผลิตมีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบกึ่งอุตสาหกรรมที่ผ่านมามีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ยั่งยืน พื้นที่ป่าถูกทำลาย การบำบัดน้ำเสียทำได้น้อย การลงทุนจัดหาแหล่งน้ำขนาดใหญ่มีจำนวนจำกัด เนื่องจากผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม การจัดการน้ำเสียยังไม่สามารถดำเนินการได้ทันและพอเพียง ทำให้การยกระดับคุณภาพแหล่งน้ำสำคัญยังไม่มีความคืบหน้ามากนัก

ซึ่งปัจจัยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์กับการกำหนดประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2562, น.1)

การบริหารจัดการกับภาวะวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นและนับวันที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จึงมีความจำเป็น เพราะเราจะเห็นจากการนำเสนอข่าวจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อสังคม (Social Media) ต่างๆ เกี่ยวกับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศทั่วโลก ล้วนแต่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในวงกว้าง กล่าวคือ นโยบายการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล สาเหตุสำคัญนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาวะโลกร้อนแล้ว ยังเกิดจากปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ต่างๆ ทำให้น้ำหลายสายเอ่อล้นและท่วมพื้นที่หลายจังหวัด การใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ นอกจากนี้ การบริหารจัดการกับภาวน้ำท่วมยังขาดประสิทธิภาพมีการแทรกแซงทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในภาพรวม ส่งผลให้ปัญหาน้ำท่วมยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ประชาชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจ ภาคบริการ รวมไปถึงความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (วีณา เตชะพนาดร และภาริา จันทรสุวรรณ, 2555, น.13-18)

การบริหารจัดการน้ำใน EEC

ภาพ 1 การบริหารจัดการน้ำใน EEC (ประชาชาติธุรกิจ, 2567)

จากภาพ 1 จะเห็นได้ว่าการต้องการใช้น้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือความต้องการใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุก 10 ปี ซึ่งในปี 2560 มีความต้องการใช้น้ำ 606 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 25.08 ปี 2570 มีความต้องการใช้น้ำ 748 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 25.90 และปี 2580 มีความต้องการใช้น้ำ 865 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 28 การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจะเห็นได้ว่าเป็นไปเพื่อการสนับสนุนภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และการอุปโภคบริโภค และจากการคาดการณ์ของการจัดการน้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (ประชาชาติธุรกิจ, 2567)

เมื่อก้าวถึงประเด็นปัญหาเรื่องน้ำแล้วจะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องน้ำที่เกิดขึ้นจะประกอบด้วยปัญหาทุกภัย ปัญหาภัยแล้ง และปัญหาคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่มีปัญหาเรื่องน้ำอย่างเห็นได้ชัดจนประกอบด้วย 1) ปัญหาทุกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ราบลุ่มบริเวณที่ลำนํ้าไม่สามารถระบายน้ำได้เพียงพอพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำในลักษณะนี้ อาทิ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอราชสาส์น อำเภอลองเขื่อน อำเภอพนมสารคาม อำเภอบางคล้า อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอสนามชัยเขต อำเภอบ้านโพธิ์ และอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอพานทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี อำเภอวังจันทร์ อำเภอปลวกแดง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง 2) ปัญหาภัยแล้งที่เกิดจากการขาดแคลนแหล่งน้ำต้นทุนด้านต้นน้ำ มีชุมชนขนาดใหญ่และนิคมอุตสาหกรรมหลายแห่งไม่มีโครงการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำที่มีศักยภาพในพื้นที่ โดยปัจจุบันต้องใช้น้ำที่ระบายจากพื้นที่ด้านต้นน้ำเป็นหลักทำให้มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำสูง รวมทั้งการขาดแคลนองค์ประกอบในการกระจายน้ำทำให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ อาทิ สภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำที่เห็นได้ชัดเจนนี้อบริเวณอำเภอลองเขื่อน อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น 3) ปัญหาคุณภาพน้ำ โดยในพื้นที่ภาคตะวันออกจะพบ 2 ปัญหาหลัก อาทิ ปัญหาการรุกตัวของน้ำเค็มและปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม ปัญหาการรุกตัวของน้ำเค็ม ซึ่งลำนํ้าที่ประสบปัญหาน้ำเค็มรุกตัวมากที่สุดในพื้นที่ภาคตะวันออก คือ แม่น้ำบางปะกง นับเป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการอุตสาหกรรม ส่วนปัญหาน้ำคุณภาพ

น้ำเสื่อมโทรมในภาคตะวันออกเฉียง อาทิจปัญหาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินเสื่อมโทรมและปัญหาคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งเสื่อมโทรม ปัญหาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินเสื่อมโทรมปัจจุบันจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว และนครนายก ยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน รวมทั้งจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงระบบบำบัดน้ำเสียไม่ครอบคลุมพื้นที่และส่วนใหญ่เริ่มมีการชำรุด ส่วนปัญหาคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งเสื่อมโทรม พบมากในบริเวณพื้นที่บริเวณอ่าวชลบุรี จังหวัดชลบุรี สาเหตุมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษจากกิจกรรมชายฝั่ง อาทิ น้ำเสียชุมชน น้ำเสียจากภาคอุตสาหกรรม และน้ำเสียจากภาคเกษตรกรรมไหลลงสู่ทะเล ทำให้การจัดการน้ำยังไม่ครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ (คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียง, 2562, น. 26-28)

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษารูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย และรูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ภาคตะวันออกเฉียงเป็นพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำสามารถรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของโครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลกระทบต่อจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2561-2566
3. เพื่อสร้างข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561-2566

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2561-2566” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และแนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2561-2566 โดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่ง

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาเชิงวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เป็นทางการและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561-2566 ปัญหาของการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับโครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง พ.ศ. 2561-2566 รวมไปถึงการนำผลของการศึกษาที่ได้นำไปเป็นข้อเสนอแนะในการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561-2566

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561-2566 ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำของภาคตะวันออกเฉียง ประกอบด้วยผู้แทนภาครัฐที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ ผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้แทนจากภาคเอกชนในพื้นที่ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้แทนภาครัฐที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 9 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้แทนจากภาคประชาสังคม จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้แทนจากภาคเอกชน จำนวน 2 คน ได้แก่

ขอบเขตด้านระยะเวลา

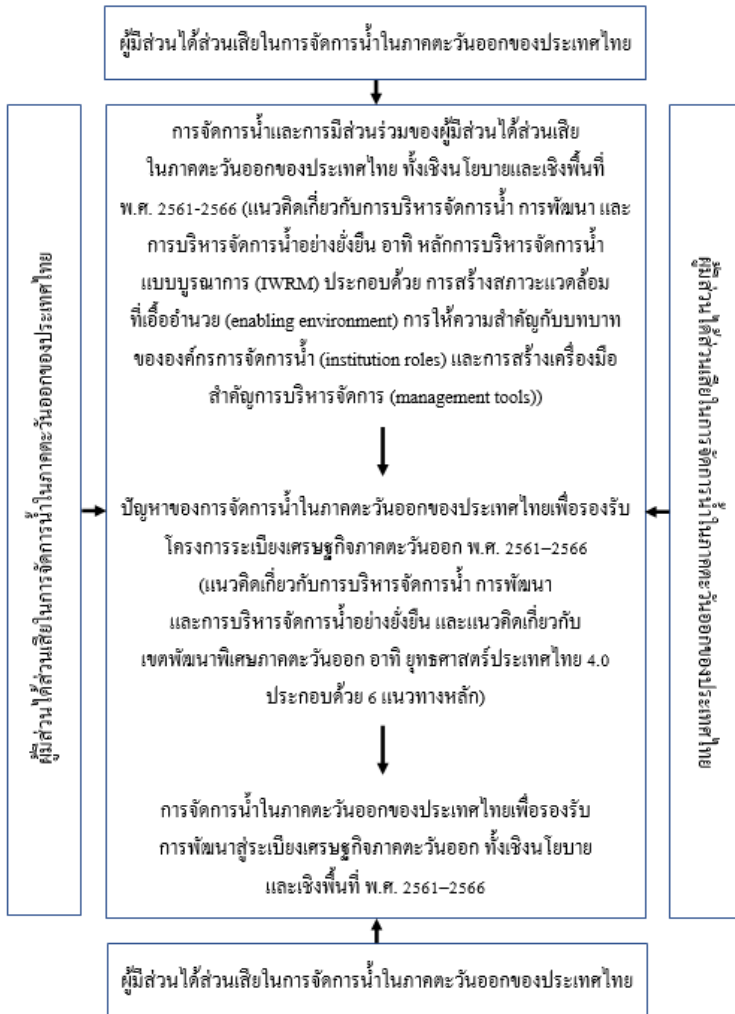
การวิจัยครั้งนี้มีการแบ่งขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาข้อมูล คือ ช่วงปี พ.ศ. 2561–2566
2. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน เมษายน พ.ศ. 2566–พฤษภาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 1 ปี 2 เดือน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยรูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก พ.ศ. 2561-2566 ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารที่เป็นทางการและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้ประกอบการในระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก เกษตรกร และประชาชนในพื้นที่ โดยการนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน มาเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้าง เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ทราบถึงปัญหาของโครงการระเบียบงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ด้วยการนำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และแนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียง มาเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้าง เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ หลังจากผู้วิจัยเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทราบถึงปัญหาของโครงการระเบียบงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ไ้จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยกำหนดไว้รวบรวมแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อนำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมไปเป็นข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ต่อไป

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาได้แบ่งวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือหรือตำราทางวิชาการ วารสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้แทนภาครัฐที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 9 คน ผู้แทนจากภาคประชาสังคม จำนวน 1 คน และผู้แทนจากภาคเอกชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ทั้งนี้เป็นนักวิชาการหรือบุคคลสำคัญที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัญหาของโครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่

ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร จะทำให้ผู้วิจัยได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ และข้อเท็จจริงที่มีทั้งมิติของความรู้สึกและมิติตความกว้างในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศ

ไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ดังนั้น เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อมูลในเชิงลึกและทำความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ให้เกิดความกระจ่างชัดที่สุด ผู้วิจัยมีความจำเป็นจะต้องทำการศึกษาให้เจาะลึกในข้อมูลของแต่ละมิติให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สำแดงชัด ร่วมด้วยกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาประกอบใช้กับงานวิจัยในครั้งให้สมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

น้ำนับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากสำหรับทุกชีวิต เป็นที่ทราบกันดีว่าน้ำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของพื้นที่โลกเพราะมีจำนวนมากถึง 3 ใน 4 ของพื้นที่โลก ไม่ว่าน้ำจะมีจำนวนมหาศาลขนาดไหน แต่ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการเพราะการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นกัน ซึ่งโดยปกติแล้วแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นกรอบและ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำของประเทศ การจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่าทุกหมู่บ้านมีน้ำสะอาดอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อการผลิตมั่นคงความเสียหายจากอุทกภัยลดลง คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาอย่างสมดุล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยหลักการแล้วเป็นการจัดหาน้ำในปัจจุบันในประเทศไทยจะเป็นเรื่องของการจัดการปริมาณน้ำ (Water Quantity) มากกว่าการเน้นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2562, น.1)

การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทย

การบริหารจัดการน้ำในปัจจุบัน

จากการคาดการณ์ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยได้พยากรณ์ความต้องการน้ำโดยเฉพาะใน 3 จังหวัดพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งจังหวัดชลบุรีจะมีความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 50 จังหวัดระยองจะมีความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 52 และจังหวัดฉะเชิงเทราจะมีความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 12 รวมแล้วมีความต้องการใช้น้ำคิดเป็นร้อยละ 53.5 ของความต้องการใช้น้ำทั้งภาคตะวันออก หากพิจารณาด้านสาขาที่ต้องการน้ำพบว่าความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจะเพิ่มขึ้นมากขึ้นที่สุดที่ร้อยละ 56 รองลงมาคือภาคอุตสาหกรรมที่ร้อยละ 43 และภาคเกษตรกรรม ความต้องการใช้น้ำจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 17 ในส่วนของประสิทธิภาพของการใช้น้ำในภาคตะวันออกโดยสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติพบว่าการใช้

น้ำในจังหวัดชลบุรีให้ผลตอบแทนแตกต่างกันระหว่างการใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และการอุปโภคบริโภค และการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรม แสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการใช้น้ำที่แสดงในรูปของมูลค่าน้ำต่อ 1 ลูกบาศก์เมตร เมื่อปี พ.ศ. 2564 มีการศึกษาพบว่าการใช้ น้ำในภาคอุตสาหกรรมให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุด รองลงมาคือการใช้ น้ำในภาคบริการและการอุปโภคบริโภค โดยการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมให้ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำ คาดการณ์ว่าในอนาคตผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ จากการใช้น้ำระหว่างภาคการผลิตต่างๆ จะทวีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น โดย ในปี พ.ศ. 2584 หากไม่มีการดำเนินการใดๆ การใช้น้ำในภาคบริการและการ อุปโภคบริโภคจะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงทัดเทียมกับการใช้น้ำใน ภาคอุตสาหกรรม โดยการใช้ น้ำในภาคเกษตรกรรมจะให้ผลตอบแทนทาง เศรษฐกิจต่ำมาก (อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ปรียานุช ธรรมปิยา และมณฑิรา อุณากรู, 2567, น. 121-122)

การจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่เกิดขึ้นในอดีต

การบริหารจัดการกับภาวะน้ำท่วมยังขาดประสิทธิภาพมีการแทรกแซง ทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในภาพรวม ส่งผลให้ปัญหาน้ำท่วมยิ่งทวี ความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ประชาชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจ ภาคบริการ รวมไปถึงความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนทั้ง ภายในประเทศและต่างประเทศ (วีณา เตชะพนาดร และภารา จันท์สุวรรณ, 2555, น.3-18) หากพิจารณาตามหลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจำเป็นต้องมี

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำให้อีกหน่วยงาน อาทิ อ่างเก็บน้ำ และพื้นที่ตอนล่างของลุ่มน้ำให้ที่ดีที่สุด หากปราศจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งก็ยังคงเกิดขึ้นต่อไป สิ่งสำคัญคือการวางแผนและการจัดการทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องประสานสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งทางด้านเทคนิค วิชาการ และความต้องการของชุมชน ตามหลักการจัดการทรัพยากรน้ำของ The Canada Water Resources Association (CWRA) ซึ่งเป็นองค์กรจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศแคนาดา ที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำไว้เป็นอย่างดีที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญของลุ่มน้ำและแหล่งน้ำใต้ดิน ให้การสนับสนุนและอนุรักษ์คุณภาพน้ำ ตระหนักถึงคุณค่าปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดสรรน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการทั้งปริมาณ และคุณภาพ (ณัฐวิภา จำปาสี, 2562) ขณะเดียวกันประเทศไทยได้ยอมรับหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management: IWRM) เมื่อปี พ.ศ. 2543 นำไปสู่การปฏิรูประบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ทั้งหมด โดยการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากเดิมที่เป็นอำนาจของหน่วยงานภาครัฐทั้งหมดสู่ระบบคณะกรรมการ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมมากขึ้นตามหลักการของหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ผลของการปฏิรูปทำให้โครงสร้างการบริหารจัดการ จึงถูกปรับใหม่สู่ระบบคณะกรรมการโดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น (กรมทรัพยากรน้ำ, 2550, น. 29)

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออก

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออก หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วยภาครัฐ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนภายในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภาคประชาสังคม คือ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกพยายามสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนโดยสร้างการมีส่วนร่วมในสังคม เร่งดำเนินการการรับรู้และความเข้าใจต่อโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกการรับฟังความคิดเห็นนักลงทุน การรับฟังความคิดเห็นภาคประชาชน การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตลอดจนการสร้าง ความเข้าใจกับส่วนราชการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในส่วนราชการถือปฏิบัติตามกรอบแนวทางการให้ภาคประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมตามภารกิจหลักที่ต้องให้ภาคประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออก

มาตรการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อกำหนดมาตรฐาน ทิศทาง แผนการดำเนินงาน กระบวนการติดตามประเมินผล และการทบทวนความสำเร็จในการพัฒนาและเสริมสร้าง

การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2565 ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยคณะกรรมการลุ่มน้ำใน 18 ลุ่มน้ำ เพื่อการรับทราบข้อมูลที่เป็นต่อการขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระดมความคิดเห็นในการพัฒนากระบวนการและกลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ และสร้างภาคีเครือข่ายคณะกรรมการลุ่มน้ำเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยมีเป้าหมายให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นแกนกลางในการดำเนินงานและพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2565, น. 1)

ยกตัวอย่าง การจัดการน้ำของกรมชลประทานมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการน้ำชลประทาน (Joint Management Committee for Irrigation: JMC) ซึ่งเป็นคณะกรรมการภาคประชาชน ประกอบด้วยผู้แทนจาก 4 ส่วน คือ 1) กลุ่มเกษตรกร 2) องค์กรผู้ใช้น้ำ 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน (กฤษฎา ตั้งขมณี, 2567)

ยกตัวอย่าง การเสวนาโต๊ะกลมเรื่องการจัดการน้ำในภาคตะวันออก โดยได้นำเสนอประเด็นสำคัญและข้อเสนอแนะ 4 ประเด็นดังนี้ 1) ปรับวิธีคิดของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน โดยให้คำนึงถึงการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ 2) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งภาคประชาชนและองค์กรผู้ใช้น้ำ 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำ

แบบบูรณาการ หรือ Integrated Water Resource Management (IWRM) 4) เตรียมแผนรองรับ ป้องกันความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ (โพสต์ทูเดย์, 2567)

ปัญหาของโครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทย

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจไทยตกต่ำในรอบ 25 ปีที่ผ่านมา ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลด้านประวัติเศรษฐกิจไทยในช่วงทศวรรษ 2530 พบว่า อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยกว่าร้อยละ 9 ต่อปี ปฏิเสธไม่ได้ว่าความสำเร็จส่วนหนึ่งเกิดจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออกส่งผลให้เศรษฐกิจไทยในขณะนั้นเติบโตแบบก้าวกระโดด (นครินทร์ ศรีเลิศ, 2567, น.38) สาเหตุหนึ่งของการเกิดโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกมาจากโครงสร้างภาคการผลิตของประเทศที่ใช้เทคโนโลยีระดับปานกลางหรือใช้แรงงานเข้มข้น (Labor Intensive) ส่งผลให้ไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลก ประเทศไทยจึงพยายามแก้ปัญหาภาคการผลิตของประเทศด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยปรับปรุงบริบทของการส่งเสริมการลงทุนโดยเพิ่มเติมสิทธิประโยชน์ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุน (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2567) ซึ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างสูงของประเทศไทย เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้และสนับสนุนเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผ่านกิจกรรมอุตสาหกรรมการค้าและการส่งออก เกษตรกรรม และการพัฒนา
พลังงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา

นโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเป็นการวางจุดยืนของประเทศไทยสำหรับการพัฒนาระยะยาว ตอบสนองความท้าทายภายในประเทศและระดับโลกมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สมบูรณ์แบบช่วยผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ประเทศไทยก้าวขึ้นสู่ระดับประเทศพัฒนาโดยเร็วที่สุด จากศักยภาพของโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกถือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการลงทุน และเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมชั้นนำของประเทศ เพื่อรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายตาม Supercluster ที่มีการส่งเสริมเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจประกอบด้วย 5 อุตสาหกรรมเดิมที่มีศักยภาพ (First S-curve) และ 5 อุตสาหกรรมอนาคต (New S-curve) (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) ส่งผลให้การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยปัจจุบันมุ่งเน้นที่จะรองรับการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยปัญหาของโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในภาคตะวันออก สามารถแบ่งปัญหาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ปัญหาเชิงพื้นที่

1.1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ยกตัวอย่าง เมื่อปี พ.ศ. 2548 พบว่ากรณีที่จังหวัดระยองประสบปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรงหากมีการสร้างแหล่งน้ำเพิ่มเติมที่ลุ่มน้ำวังโตนด จังหวัดจันทบุรี จะช่วยเสริมเรื่องน้ำและแก้ไขปัญหาได้นอกจากจะแก้ปัญหาความแห้งแล้งได้แล้วยังสามารถส่งน้ำที่เหลือไปช่วยลุ่ม

แม่น้ำใกล้เคียงในจังหวัดจันทบุรีอีกด้วย และการขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนในระยะยง และจันทบุรีเป็น 645,994 ไร่ในระหว่างปี พ.ศ. 2560-2565 (พื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 179) ทำให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้นจำนวนมาก

1.2) ปัญหาน้ำเสีย โดยการขยายตัวของเมืองยังก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกิดสิ่งก่อสร้างทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1.3) ปัญหาน้ำท่วม ที่เกิดจากการสร้างหมู่บ้านจัดสรรที่เกิดขวางทางน้ำ เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ใหม่ๆ

1.4) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ทำให้ภาวะฝนแปรปรวนมากขึ้น

2) ปัญหาเชิงการบริหารจัดการ

2.1) ปัญหาการใช้น้ำในปริมาณมาก การใช้น้ำมีความหลากหลายทำให้เกิดการใช้เกินศักยภาพ อาทิ การปลูกไม้ผล เศรษฐกิจ นาข้าว น้ำอุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการผลิตภาคอุตสาหกรรมนอกเขตระเบียบเศรษฐกิจภาค ตะวันออก น้ำเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้การจัดการน้ำอาจยังไม่ครอบคลุมและไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนศักยภาพการพัฒนาในพื้นที่ระยองเศรษฐกิจภาค ตะวันออก

2.2) ปัญหาการแย่งชิงน้ำ เพราะไม่มีแหล่งน้ำที่เป็นของจังหวัด ชลบุรี เพราะส่งผลให้แม่น้ำหลักที่ใกล้เคียง คือ แม่น้ำบางปะกง ในน้ำมีคลอรีนสูงทำให้ไม่สามารถนำมาใช้งานได้ หรืออ่างเก็บน้ำที่ใกล้เคียง คือ อ่างเก็บน้ำ บางพระ ทำให้กรมชลประทานต้องผันน้ำจากคลองพระองค์เจ้าไชยานุชิตมาเก็บ

ไว้ในอ่างเก็บน้ำบางพระ และอ่างเก็บน้ำบางพระต้องแบ่งน้ำไปใช้ในหลายส่วน อาทิ โคเวตาของแต่ละส่วนประกอบด้วย การประปาส่วนภูมิภาค, บริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (EAST WATER), บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) และหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขอใช้น้ำ ทำให้เกิดเป็นปัญหาของการแย่งชิงน้ำ นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาอีก ปัญหาหนึ่งของจังหวัดชลบุรีคือบริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (EAST WATER) ได้มีการผันน้ำมาจากหนองปลาไหลมาลงหนองค้อและอ่างเก็บน้ำบางพระ

2.3) ปัญหาเรื่องขีดจำกัดของการบริหารจัดการน้ำของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

รูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่

รูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทย

ประเทศไทยได้ยอมรับหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (IWRM) เมื่อปี พ.ศ. 2543 ผลจากการยอมรับหลักการดังกล่าวได้นำไปสู่การปฏิรูประบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ทั้งหมด โดยการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากเดิมที่เป็นอำนาจของหน่วยงานภาครัฐทั้งหมดสู่ระบบคณะกรรมการ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมมากขึ้นตามหลักการของการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ ผลของการปฏิรูปทำให้

โครงสร้างการบริหารจัดการ จึงถูกปรับเปลี่ยนสู่ระบบคณะกรรมการ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานใหม่เกิดขึ้น มารองรับโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำแบบใหม่ก็คือ กรมทรัพยากรน้ำ สังกัด กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นเลขานุการและหน่วยประสานงานในทุกกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักการการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2550, น.29)

การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการอุปโภคบริโภคเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรในพื้นที่ และทรัพยากรน้ำยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ หากเราทบทวนความสำคัญทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออก การพัฒนาภาคตะวันออกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program: ESB) ในอดีต การดำเนินโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ในปัจจุบัน และที่สำคัญคือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดช่วงการพัฒนา 40 ปี ที่สะสมมาจนถึงปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องแสดงภาพรวมของการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกในรูปแบบข้อมูลสถิติของการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้เห็นว่าภาคตะวันออกมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในมิติใดบ้าง หรือมีมิติการพัฒนาด้านใดที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข (อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ปรียานุช ธรรมปิยา และมณฑิรา อุณากุล, 2567, น.17)

แนวทางการจัดการน้ำที่สำคัญในภาคตะวันออกคือการแก้ไขความรุนแรงของการขาดแคลนน้ำด้านอุปโภคบริโภค การเกษตร ด้วยการจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาและเพิ่มน้ำต้นทุนผิวดินนอกเขตชลประทาน ควบคู่กับการลดความต้องการในการใช้น้ำโดยใช้มาตรการที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ในภาคอุตสาหกรรม ได้กำหนดแนวทางการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้เรื่องการไ้ระบบ 3R เพื่อลดการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ ผ่านช่องทางดิจิทัลต่างๆ (สุเมธ สายทอง, 2567)

การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

การบริหารจัดการน้ำเชิงนโยบาย

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติกำลังดำเนินโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนหลักการพัฒนาและจัดการทรัพยากรน้ำภาคตะวันออกให้ได้แนวทางการบริหารจัดการลุ่มน้ำหลักทั้ง 4 ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาป และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ที่มีความสอดคล้องกับภาคการเกษตรและระบบนิเวศ มีการวิเคราะห์ประมวลแผนงานสำคัญในการพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ช่วงระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2562-2566) จำนวน 5 แผนงาน (สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม, 2567) รวมถึงมีการบูรณาการจากหลายหน่วยงานในการร่วมเสวนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ภาค

ตะวันออก ผลการเสวนาได้ข้อเสนอลหลัก 4 ข้อสำคัญ อาทิ 1) ปรับวิธีคิดของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน โดยให้คำนึงถึงการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ 2) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรผู้ใช้น้ำ โดยพัฒนาบุคลากรและเพิ่มทักษะความรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรทุกระดับ 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ หรือที่เรียกว่า Integrated Area-based Water Resource Management (IWRM) โดยอาจดำเนินการในลักษณะ Sandbox ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และ 4) เตรียมแผนรองรับ ป้องกัน และลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเผชิญกับภัยภูมิอากาศ ในเขตพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รวมถึงพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกของประเทศ ไทย (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2567)

การบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่

ภาครัฐให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นอีก 872 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อเป็นการให้ความมั่นใจแก่ประชาชน ผู้ประกอบการ และเกษตรกรว่าพื้นที่พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกจะมีน้ำเพียงพอต่อความต้องการ (อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2567) รัฐบาลไทยจะต้องวางแผนรับมือปัญหาขาดแคลนน้ำ มีโครงการเพิ่มกำลังการผลิตน้ำประปาเพื่อป้อนให้การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่กำลังดำเนินการอีกอย่างน้อย 5 โครงการ ซึ่งจะสามารถเพิ่มกำลังการผลิตน้ำประปาได้รวมทั้งหมดยังอีก 432,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และปริมาณน้ำยังมีเพียงพอสำหรับความต้องการของประชากร มีงานวิจัยการพัฒนาระบบ

การวางแผนบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติทั้งด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ โดยโครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ เป็นโครงการวิจัยที่มุ่งเน้นการหามาตรการ หรือแนวทางการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม และรองรับการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอกับอุตสาหกรรมในอนาคต ตลอดจนการลดการปริมาณใช้น้ำลงร้อยละ 15 ในภาคอุตสาหกรรมนั้น นั้นหมายถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 15 แม้ปัจจุบันในภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน 3 R (Reuse, Reduce and Recycle) ที่นำเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบำบัดน้ำเสียให้เป็นน้ำดี เพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (ธนาคารกรุงเทพ, 2567)

สรุป

การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการบริหารจัดการน้ำในปัจจุบัน

จากการคาดการณ์ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยได้พยากรณ์ความต้องการน้ำโดยเฉพาะใน 3 จังหวัดพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งจังหวัดชลบุรีจะมีความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นภายในปี พ.ศ. 2584 หากไม่มีการดำเนินการใดๆ การใช้น้ำในภาคบริการและการอุปโภคบริโภคจะให้

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงทัดเทียมกับการใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรม โดยการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมจะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำมาก

การจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่เกิดขึ้นในอดีต

การบริหารจัดการกับภาวะน้ำท่วมยังขาดประสิทธิภาพมีการแทรกแซงทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในภาพรวม ส่งผลให้ปัญหาน้ำท่วมยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ประชาชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจ ภาคบริการ รวมไปถึงความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การยอมรับหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management: IWRM) เป็นการนำไปสู่การปฏิรูประบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ทั้งหมด

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออก

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออก หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วยภาครัฐ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนภายในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภาคประชาสังคม คือ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำในภาคตะวันออก

มาตรการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อกำหนดมาตรฐาน ทิศทาง แผนการดำเนินงาน กระบวนการ

การติดตามประเมินผล และการทบทวนความสำเร็จในการพัฒนาและเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ โดย ในปี พ.ศ. 2565 ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยคณะกรรมการลุ่มน้ำใน 18 ลุ่มน้ำ เพื่อการ รับทราบข้อมูลที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำ

ปัญหาของโครงการระเบียบเชิงรุกภูมิภาคตะวันออกที่ส่งผลต่อการ จัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทย

1) ปัญหาเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย 1.1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ 1.2) ปัญหาหน้าเสีย 1.3) ปัญหาหน้าท่วม และ 1.4) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ทำให้ภาวะฝนแปรปรวนมากขึ้น

2) ปัญหาเชิงการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 2.1) ปัญหาการใช้ น้ำในปริมาณมาก 2.2) ปัญหาการแย่งชิงน้ำ 2.3) ปัญหาเรื่องขีดจำกัดของการ บริหารจัดการน้ำของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาค ตะวันออก

รูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการ พัฒนาสู่ระเบียบเชิงรุกภูมิภาคตะวันออก ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่

การบริหารจัดการน้ำเชิงนโยบาย

แนวทางการบริหารจัดการลุ่มน้ำหลักทั้ง 4 ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาป และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) รวมทั้งมีการวิเคราะห์ประมวลแผนงานสำคัญในการพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ช่วงระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2562-2566) จำนวน 5 แผนงาน รวมถึงมีการบูรณาการจากหลายหน่วยงานในการร่วมเสวนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก ผลการเสวนาได้ข้อเสนอลหลัก 4 ข้อสำคัญ อาทิ 1) ปรับวิธีคิดของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน 2) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรผู้ใช้ น้ำ 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ หรือ IWRM โดยอาจดำเนินการในลักษณะ Sandbox ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และ 4) เตรียมแผนรองรับ ป้องกัน และลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเผชิญกับภัยภูมิอากาศ ในเขตพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

การบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่

ภาครัฐให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นอีก 872 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อเป็นการให้ความมั่นใจแก่ประชาชน ผู้ประกอบการ และเกษตรกรว่าพื้นที่พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกจะมีน้ำเพียงพอต่อความต้องการ รัฐบาลไทยจะต้องวางแผนรับมือปัญหาขาดแคลนน้ำ มีโครงการเพิ่มกำลังการผลิตน้ำประปาเพื่อ

บ่อนให้แก่การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่กำลังดำเนินการอีกอย่างน้อย 5 โครงการ ซึ่งจะสามารถเพิ่มกำลังการผลิตน้ำประปาได้รวมทั้งหมดอีก 432,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และปริมาณน้ำยังมีเพียงพอสำหรับความต้องการของประชากร

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคตะวันออกของประเทศไทย ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561-2566 พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของณัฐวิภา จำปาศี (2562) ที่กล่าวถึงนโยบายสาธารณะมีความสำคัญต่อผู้กำหนดนโยบาย วรณุช อุษณกร (2555) ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการการจัดการน้ำของประเทศไทยว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตในโลกและเป็นทรัพยากรที่สามารถจะทดแทนได้โดยธรรมชาติ และชูศักดิ์ วิทยาภัก (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรน้ำในภาคเหนือ

จากผลการศึกษาปัญหาของการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก พ.ศ. 2561-2566 พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของอภิชัย พันธเสน (2560) ที่กล่าวว่า เบื้องหลังการจัดตั้งโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกของศูนย์วิจัยกสิกรรมไทยที่มีแนวคิดเกี่ยวกับเขต

พัฒนาพิเศษภาคตะวันออกกล่าวไว้ถึงสาเหตุหนึ่งมาจากโครงสร้างภาคการผลิตของประเทศที่ใช้เทคโนโลยีระดับปานกลางหรือใช้แรงงานเข้มข้น (Labor Intensive) นครินทร์ ศรีเลิศ (2562) มีแนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยกล่าวไว้ว่าเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ให้พื้นที่กลับมาอีกครั้ง ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2538) กล่าวไว้เกี่ยวกับแนวคิดของการพัฒนานับตั้งแต่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก และชัยณรงค์ เครือนวน (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมืองของการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง

จากผลการศึกษา รูปแบบการจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2561–2566 พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของณัฐวิภา จำปาสี (2562) ที่กล่าวว่า ประเทศไทยของหลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำให้เอื้ออำนวย นครินทร์ ศรีเลิศ มีแนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกว่าเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ให้พื้นที่กลับมาอีกครั้ง อำพิกา สวัสดิ์วงศ์ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจภาคตะวันออก พ.ศ. 2525-2560 : ESB มุ่งสู่ EEC และ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้อำนาจรัฐในการจัดระบบที่ดินของระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

จากผลการศึกษาวิจัยที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปข้อค้นพบจากการวิจัยเพื่อเป็นองค์ความรู้ กล่าวคือ การจัดการน้ำในภาคตะวันออกของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ทั้งเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่นั้น ควรมีองค์การในการจัดการน้ำแบบเบ็ดเสร็จเพื่อกำหนดแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านน้ำอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อภาคอุตสาหกรรม ภาคการลงทุน รวมถึงภาคประชาสังคม

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรน้ำ. (2550). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กรุงเทพธุรกิจ. (2567). “EEC หนุนเทคโนโลยีจัดการน้ำภาคตะวันออก ชู 4 ข้อเสนอบริหารทรัพยากรยั่งยืน.” 26 กุมภาพันธ์ 2567.

<https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1114411>.

คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มลุ่มน้ำภาคตะวันออก. (2562) *รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มลุ่มน้ำภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ชัยณรงค์ เครือนวน. (2558). ปฏิบัติการและการต่อสู้ทางวาทกรรมในการพัฒนาอุตสาหกรรม: ศึกษากรณีการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้ตัวแบบมาบตาพุด. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 7(2): 223-245.

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์ ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์. (2564). การสำรวจเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 51(1): 1-25.

ชูศักดิ์ วิทยากัด. (2543). “ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรน้ำในภาคเหนือ”. ใน อานนท์ กาญจนพันธ์ (บก.). *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสถานการณ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ณัฐวิภา จำปาสี. (2562) “ผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคกหนองนา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี.” วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ธนาคารกรุงเทพ. (2563). “ส่องแผนบริหารจัดการน้ำ ‘อีอีซี’.” 9 เมษายน 2563. <https://www.bangkokbanksme.com/en/eec-water-resource-management-plan>.

นครินทร์ ศรีเลิศ. (2562). “ถอดบทเรียนพัฒนา ‘อีสเทิร์นซีบอร์ด’ มุมมองคณะที่ปรึกษาทิศตติมศักดิ์ ‘อีอีซี’.” กรุงเทพฯธุรกิจ. 28 ตุลาคม 2562. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/852382>.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2561). “ส่องใหม่ไลน์ 4 โครงการ EEC เปิด TOR สัปดาห์หน้า จับตา 31 ราย ใครยื่นซองไฮสปีด 12 พ.ย. นี้.” 3 พฤศจิกายน 2561. <https://www.prachachat.net/economy/news-244700>.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2565). “อบจ. ชง “อุโมงค์ยักษ์-พลัดเวย์” ทุ่มหลาย พันล้าน แก่น้ำท่วม “ระยอง”. 2 ตุลาคม 2565. <https://www.prachachat.net/local-economy/news-1066850>.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: ต้นทุนการพัฒนาศักยภาพและอนาคตของเศรษฐกิจไทย. คณะเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

โพสต์ทูเดย์. (2567). “การบริหารจัดการน้ำภาคตะวันออก” ถึงเวลาปรับวิถีคิด ภาครัฐกันหรือยัง?” 21 กุมภาพันธ์ 2567. <https://www.posttoday.com/smart-city/705925>.

มูลนิธิเสนาะ อุณาภูล. (2567). รายงานการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ภาค ตะวันออก ปี พ.ศ. 2565, หน้า 113-114.

วรุณช อุษณกร. (2555). *องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานและการดำเนินการจัดตั้ง.* กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊ก.

วีณา เตชะพนาดร และภาร่า จันท์สุวรรณ. (2555). “วิกฤตน้ำท่วมใหญ่บนทเรียนจากภัยธรรมชาติ.” *วารสารเศรษฐกิจและสังคม* 49(1): 13–18.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2560). “บทวิเคราะห์เศรษฐกิจ: การลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายในระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) (กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 2832).” สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2560 จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/economy/Pages/36215.aspx>.

สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม. (2561). “สททช. เร่งศึกษาแผนจัดการน้ำรองรับ ‘EEC’ สร้างสมดุลการใช้-มั่นใจไม่เกิดปัญหาแย่งชิง.” สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2561 จาก <https://greennews.agency/?p=18170>.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). *อุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษในพื้นที่เขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2562). *แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2565). *รายงานประจำปี 2565*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ปรียานุช ธรรมปิยา และมณฑิรา อุณาภูล. (2567).

รายงานการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนภาคตะวันออก ปี พ.ศ. 2565.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรีนไลฟ์.

อภิชัย พันธเสน. (2560). เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระ

กรุณาธิคุณของในหลวงรัชกาลที่ 9. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

อำพิกา สวัสดิ์วงศ์. (2565). นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจหลังแผนพัฒนาพื้นที่

ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกสู่พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (พ.ศ.

2525-2560). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.